

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

פמיניזם, אימהות ופסיכואנליזה - 54271

תאריך עדכון אחרון 03-03-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מוסמך במגדר ומגוון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר דורית אשור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ashur.dorit@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: רביעי 1400-1500 בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יסקור מוקדים מרכזיים בדיאלוג של הפמיניזם עם הפסיכואנליזה בסוגיית האימהות. נדון בתרומתו של דיאלוג זה לשחרור מושג האימהות, החוויה האימהית ומלאכת האימהות מהבניות פטריארכליות דכאניות. בדיון נבחין בין משמעויות שונות של האימהות כמוסד, כמטאפורה, כחוויה, וכעמדה אתית (אימהית). נצביע על הפער שבין מרכזיות האם כאובייקט בשיח הפסיכואנליטי, התרבותי והפמיניסטי, לבין היעדרותה כסובייקט. נדון באופן שבו הבניות ותפיסות תרבותיות פטריארכליות של האם כמושלמת או דמונית, משפיעים על חווית האימהות ועל יישומה בחיי היומיום. נבחן דרכים תיאורטיות ויצירתיות לחלץ את האימהות מהבניות אלה ולהמשיגה מנקודת מבט של אימהות והתנסותן בהקשרי חיים שונים. נדגים נושאים אלה דרך ייצוגים תרבותיים של אימהות בהקשרים רב-תרבותיים, להטביים, אתניים ולאומיים בישראל ובהתנסויות האישיות של משתתפות ומשתתפי הקורס.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר מושגים ומוקדים מרכזיים בדיאלוג של הפמיניזם והפסיכואנליזה בסוגיית האימהות להבחין בין משמעויות שונות וסותרות של האימהות (כמוסד, כמטאפורה, כחוויה, כעמדה אתית, כפרקטיקה חברתית) לזהות ולנסח פערים בין ייצוגים של האם כאובייקט לייצוגיה כסובייקט לזהות ולבקר הבניות דכאניות של אימהות בשדות שיח תיאורטיים ובייצוגי תרבות לתאר ולהסביר את האופן שבו משפיעות הבניות אלה על פרקטיקות קיום יומיומיות. לזהות ולנסח היבטים שחררניים של אימהות בשדות שיח תיאורטיים ובייצוגי תרבות שונים ליישם מושגים ותובנות שנלמדו בקורס בחיים האישיים של הסטודנטים/יות.

דרישות נוכחות (%) :
85%

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית, מולטימדיה (דוגמאות קולנועיות, אמנותיות, ספרותיות וכו'), דיון פתוח, קריאה שוטפת במאמרים ודיון בהם בכיתה, דוח קריאה ועבודה מסכמת.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

חטיבות הלימוד: תוכנית טנטטיבית - ייתכנו שינויים בהתאם לקצב הלמידה וצרכי הלומדות/ים (א) מבוא: האימהות כמוסד, כמטאפורה, כעמדה אתית, כהתנסות; ייצוגים והבניות של אימהות

בחשיבה וביצירה הפטריארכלית: האם המושלמת - האם הדמונית

(ב) אימהות בשיח הפסיכואנליטי:

פרויד: האם האדיפלית המסרסת, האם האלביתית/ ויניקוט: אם טובה דיה, אימהות כעמדה אתית/

אנזייה: תהליכים ראשוניים ו"האניעור", משחקי רחם וגלגוליהם לאורך החיים

(ג) אימהות בפמיניזם הפסיכואנליטי:

צ'ודורו: האם הפרה-אדיפלית, "עצמי-בתוך-קשר"/ רודיק וגיליגן: חשיבה אימהית, "אימהות" כעמדה

אתית / סיקסו, קריסטבה: האם כמטאפורה וכמשאב טרום לשוני חתרני; בנג'מין: אימהות והכרה

הדדית, האם כסובייקט

צפייה מונחית בסרט: הקיץ של אביה

(ד) קול האם - האימהות כהתנסות וכחווייה:

ריץ: קול האם, קול הבת, אימהות ובנות/ פארקר: אימהות כחווייה מתפתחת ומשתנה של האם, אשמה

אימהית/ רפאל-לף: אמביוולנטיות אימהית בריאה, התפתחות אימהית בהריון בלידה ובהורות.

צפייה מונחית בסרט: דקל, א. וצ'פלין, א (2022) ארבע שעות ביום - הלינה המשותפת בקיבוץ

מנקודת מבטן של האימהות, כאן דוקו,

<https://www.youtube.com/watch?v&eq;MZyQMMclWml>

(ה) ספריה משלך - אימהות אינטלקטואלית ומורשת אימהית: לא יילמד בסמסטר זה

הפואטיקה והאתיקה של המטבח - בין חדר העבודה לחדר הילדים: וולף, גילברט וגובאר, ריץ', ווקר,

כריסטיאן.

(ו) אימהות בהקשרים אתניים, לאומיים, להט"ביים, מעמדיים בהקשרים ישראליים:

אימהות מזרחית, אימהות והורות חד מינית, אימהות פלסטינית, אל-אימהות.

צפייה מונחית: תוסיה-כהן, י. (2002) "אמא פאזיה" (מפיקה: לאה לוי, "הטלוויזיה הישראלית, ערוץ

1", בימוי: סיגלית בנאי).

(ז) חשיבה "אימהית" ופוליטיקה של שלום - ארגוני אימהות בזמן מלחמה -

רודיק: חשיבה אימהית ופוליטיקה של שלום + הרצאה מוקלטת של גיליגן (אוקטובר 2023); התיקון

של יוקסטה: היסוד הנשי והקריאה לשלום; צפייה מונחית בחלק מן הסרט "ארבע אימהות" (2020)

בימוי: רפאל לוי, דנה קידר לוי

חומר חובה לקריאה:

אלמגור, ג. (1985) הקיץ של אביה. ת"א: עם עובד

גילברט, ס. וגובאר, ס. (2006) [1979] "ראי הקיר של המלכה", בתוך: ינאי ניצה ואחרות (עורכות):

דרכים לחשיבה פמיניסטית, האוניברסיטה הפתוחה: רעננה, עמ' 157-203.

דונת, א. (2010) "פרו-נטליזם סדוק: נרטיבים של הולדה ואי הולדה בישראל", סוציולוגיה ישראלית

י"א, 2, 417-439.

הלפרן, ר. (2012) "לחתוב" את הסערות: מורשת האם המשוגעת קריאה בהקיץ של אביה לגילה

אלמגור. בתוך: גוף בלא נחת: ספרות הנשים הישראליות 1985-2005, קיבוץ המאוחד, עמ' 65-

85.

ויניקוט, ד.ו. (1998) [1968] "התקשורת בין התינוק לאם ובין האם לתינוק - הדמיון והשוני", בתוך:

תינוקות ואמותיהם, תרגום מרים קראוס. דביר: ת"א, עמ' 91-104.

ויניקוט, ד.ו. (1995) [1971]. "תפקיד הראי של האם והמשפחה בהתפתחותו של הילד". בתוך ר'

קולקה (עורך) משחק ומציאות (תרגום: י' מילוא) (עמ' 128-134). ת"א: עם עובד.

לבלי, א. (2015) "מרבקה גובר ל"מיליטריזם וקטימולוגי": האם השכולה והמצב הצבאי-ישראלי".

בתוך: משה רחימי (עורך) ספר עמדות: היבדלות וסולידריות (משה רחימי): הוצאת מכללת אורות

ישראל, אלקנה-רחובות, 2015, 111-134.

לויטן, ג. (2019) "התיקון של יוקסטה: היסוד הנשי והקריאה לשלום בתוצרי תרבות". בתוך: ענר גוברין

- (עורך) ספת התרבות : פסיכואנליזה במרחבי הספרות, הפילוסופיה והחברה, רסלינג: ת"א, עמ' 167-200.
- סלובודין, א. (2023) "מיתוס האם הטובה : אז מה כאן בעצם חדש?", אשמא - מסע אל שורשיה של אשמה אימהית. ת"א: רסלינג, עמ' 45-66.
- פלגי-הקר, ע' (2005). "בחיפוש אחר האם כסובייקט בפסיכואנליזה ובפמיניזם הוצאת עם עובד", (עורכים: עמנואל ברמן ואילנה שמיר), מאי-מהות לאימהות - חיפוש פסיכואנליטי פמיניסטי אחר האם כסובייקט, ת"א: עם עובד
- פרויד, ז. (2008 [1922]) "ראשה של מדוזה", בתוך: תרבות, דת ויהדות, כתבים נבחרים, ה. רסלינג: ת"א, 129-132.
- ריץ', א. (1989 [1972]) "זעם ועדנה", "בנות ואימהות", בתוך: ילוד אישה. מאנגלית כרמית גיא. עם עובד: ת"א, 49-69, 254-292.
- Bueskens, P. (2014). *Introduction", Mothering and Psychoanalysis Clinical, Sociological and Feminist Perspectives*. Demeter Press.
- Ruddick, S. (1980). *Maternal Thinking*. *Feminist Studies*, 6(2), 342-367.
- Walker, Alice (1983) "In Search of Our Mother's Garden", *In Serach of Our Mother's Garden- Womanist Prose*. Harvest: San Diego, NY, London

חומר לקריאה נוספת:

- חומר לקריאת רשות ולעבודות הקורס:
- אל-חטיב מ., נג'אח מ. (2009) "תפיסת האמהות בקרב אמהות פלסטיניות". בתוך אמהות: מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר. מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 240-254.
- אנזייה, ד. (2004 [1985]). "יחודו של 'האני עור' כשטח מגע, פונקציות 'האני עור', מעטפת הצליל. בתוך מ' גרנק (עורך), 'האני עור' (תרגום: א' רוזן). (עמ' 107 - 112, 227-211). תל -אביב: תולעת ספרים.
- ארוניס, ק. (2014) "בין אשמה לקרבנות: השיח האימהי בסיקור "פרשת רמדיה"", מגמות, מט (3), 576-602.
- אשור, ד. (2018). "פרויד 'מיילדת הנשמה': השבת שפת השפעת האימהי באנליזה של המשוררת D.H. עם פרויד". מארג - כתב עת ישראלי לפסיכואנליזה, כרך ח', 59 - 90.
- בלומנטל, ת. (2018) "נשים דתיות אורתודוקסיות שבחרו להיות אימהות ללא בן-זוג" https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon103/Pages/blumental-19.aspx
- בטלהיים, ב. (1987 [1975]) "המלכה הקנאית ב'שלגיה' והמיתוס של אדיפוס", "שלגיה". קסמן של אגדות. רשפים: ת"א.
- גילעת, י. (2011) "אימהות ולאומיות: קולן של נשים אמניות בשיח השכול וההנצחה", ישראל, מס' 18 269-237.
- גרים, ו. (1994) "שלגיה", "רפונצל", בתוך: מעשיות: האוסף השלם. ספרית פועלים, עמ' 167-173, 44-46.
- ויניקוט, ד.ו. (2018 [1969]). "חווית ההדדיות של האם-תינוק". בתוך ע' ברמן (עורך) עצמי אמיתי, עצמי כוזב. (תרגום: י' איתן פרסיקו), (עמ' 285-294). ת"א: עם עובד.
- דקל, ט. (2011) סריקה 1 "אימהות והשיח הפמיניסטי", בתוך (מ)מוגדרות - אמנות והגות פמיניסטית. ת"א: קו אדום אמנות, הקבוץ המאוחד, עמ' 145-154.
- הירש, ד. (2011). "למאוויו הנפשיים אין לה הבנה": חינוך אמהות מזרחיות לטיפול 'היגיני' בתינוק בתקופת המנדט", מגדר בישראל: מחקרים חדשים על מגדר ביישוב ובמדינה, הוצאת מכון בן-גוריון,

- טל-טנא, נ. (2011) אי מהות - תערוכת דיכאון אחרי לידה (שימו לב: הטקסט כולל יצירות אמנות שיש בהן עירום) <http://il.co.leida.www/eq&id=99322> (לחבר, ע. (2018) "יום האם: מודלים של אימהות בסדרות טלוויזיה ישראליות פופולריות", ביטחון סוציאלי 103, 285-302.
- למדן, א. (1999) "מחול המלחמה והחיזור על הקשר בין אימהות ובנות", מעוף ומעשה 5, https://www.achva.ac.il/sites/default/files/achvafiles/maof_book/1999_11.pdf מלר, ט., ו. (2018). אימהות עכשוויות בחברה הפלסטינית בישראל - בין קישוריות למשא ומתן" - https://www.achva.ac.il/sites/default/files/achvafiles/maof_book/1999_11.pdf ביטחון סוציאלי 103, עמ' 179-210.
- מסארווה, מ. (2015) "תהליכי אבל: היחס בין מגדר, דת ולאום", פוליטיקה של שכול בחברה הפלסטינית - מגדר, דת ולאום. רסלינג: ת"א, 53-76.
- סיקסו, ה. (2006 [1975]) "ציאות, מוצאים, מתקפות", זה עתה נולדה. רסלינג: ת"א, 105-155.
- פלג, א. (2021) אימהות לסבית בישראל - סיפורים של הורות תחת חובת הוכחה", ת"א: רסלינג.
- פלג-הקר, ע' (2005). ג'סיקה בנג'מין - אימהות והכרה הדדית. בתוך מאי-מהות לאימהות - חיפוש פסיכואנליטי פמיניסטי אחר האם כסובייקט (עמ' 231-265). ת"א: עם עובד.
- פלג-הקר, ע. (2005). ויניקוט ו"האם הטובה דיה" (עורכים: עמנואל ברמן ואילנה שמיר), מאי-מהות לאימהות - חיפוש פסיכואנליטי פמיניסטי אחר האם כסובייקט, תל-אביב: עם עובד.
- פלדחי, ר. (1992) "תיאוריית הטקסט הפואטי של ג'וליה קריסטבה: מקומו של הקדם מילולי בסדר הסימבולי" מתוך "דרש נשי", תיאוריה וביקורת, 2, עמ' 78-81.
- פרויד, ז. (2002 [1910]). "על סוג מיוחד של בחירת האובייקט אצל הגבר", בתוך: מיניות ואהבה. עם עובד: ת"א 129-136.
- פרוני, א. (2009). "מבוא: אמהות ואימהות", בתוך: אמהות - מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר, ירושלים: מכון ון ליר, הקבוץ המאוחד, 9-22.
- קזין, ארנה (2023) "יותר משלוש גיניאות או: הפמיניזם ימנע את המלחמה (הבאה)". גרנטה, מגזין לספרות חדשה.
- ריל, ט. (1999 [1998]) "אובדן יחסי הזיקה", "נזק נלווה", בתוך: אני לא רוצה לדבר על זה - על המורשת הסמויה של דכאון גברי ואיך אפשר להשתחרר ממנה. עם-עובד: ת"א, 98-137.
- שטרית, וטין, ויויאן (2018) "נוסטלגיה בלתי פוסקת לאינטימי: 'למה מלחמה?' והשאיפה לשלום", בתוך: דוד בר-גל וערן רולניק (עורכים) אינשטיין ופרויד והמלחמה הבאה: בעקבות חליפת המכתבים 'למה מלחמה?'. ירושלים: כרמל, עמ' 272-287.
- שפלן-קצב, ה. (2020). טיפוסים אימהות בתולדות האמנות + מלכות הדיכטומיה: האם הטובה והאם הרעה, בתוך: א(י)מניות: אימהות מביאות אמנות לעולם. הוצאת גמא 61-68
- Christian, B. (1985) "Introduction - Black Feminist Process: In the Midst of...", *Black Feminist Criticism - Perspectives on Black Women Writers*. Pergamon Press: NY et.al., pp. ix-xv.
- Kristeva, J. (1986 [1977]) "Stabat Mater", in Toril Moi (ed.) *The Kristeva Reader*. Blackwell : Oxford UK & Cambridge USA.
- Raphael-Leff, J. (2010). *Healthy Maternal Ambivalence*. *Psycho-Analytic Psychotherapy in South Africa*, 18(2), 57-73
- Sarah LaChance Adams. (2014) *Mad Mothers, Bad Mothers, and What a "Good" Mother Would Do: The Ethics of Ambivalence*. Columbia University Press. 1-14
- Shelley M. Park. (2013). *Mothering Queerly, Queering Motherhood: Resisting Monomaternalism in Adoptive, Lesbian, Blended, and Polygamous Families*. SUNY Press.

מרכיבי הציון הסופי:
הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 100 %

מידע נוסף / הערות:
בנוסף לעבודת הסיום יש להגיש לפחות 2 תגובות קריאה בפורום